ВІДГУК
опонента завідувача кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі Одеського національного технологічного університету Міністерства освіти і науки України, доктора економічних наук, професора
ЛАГОДІЄНКА Володимира Вікторовича
на дисертацію кандидата економічних наук, доцента
ВАКУЛЕНКА Віталія Леонідовича
на тему: «Регулювання аграрного ринку в умовах забезпечення продовольчої безпеки України»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за науковою спеціальністю 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження. Продовольча безпека в сучасних умовах стала для України одним із ключових чинників національної стійкості та довіри з боку міжнародних партнерів. Аграрний сектор, який традиційно відіграє визначальну роль у формуванні внутрішнього продовольчого забезпечення та експортного потенціалу держави, сьогодні функціонує в умовах воєнних ризиків, порушених виробничо-логістичних зв'язків і зростаючих вимог до якості та безпечності продукції. Це об'єктивно посилює потребу в перегляді підходів до регулювання аграрного ринку з орієнтацією на довгострокову стабільність і стійкість продовольчої системи.

Водночас стратегічний курс України на вступ до Європейського Союзу змінює зміст і пріоритети аграрної політики. Для ЄС продовольча безпека нерозривно пов'язана з розвитком сталого сільського господарства та органічного виробництва, що розглядається як інструмент захисту споживачів, довкілля та внутрішнього ринку. У цьому контексті органічна продукція перестає бути вузьким ринковим сегментом і набуває значення системної умови інтеграції України до європейського агропродовольчого простору. Здатність держави забезпечити ефективне регулювання органічного виробництва, дотримання стандартів сертифікації та прозорість ринкових механізмів фактично визначає конкурентоспроможність українських виробників на ринку ЄС.

За наявності значного природного потенціалу відсутність узгодженої та прогнозованої системи регулювання істотно обмежує можливості повноцінного включення аграрного сектору України до європейських ланцюгів доданої вартості. Це зумовлює необхідність наукового обґрунтування таких підходів до регулювання аграрного ринку, які поєднували б завдання продовольчої безпеки з розвитком органічного виробництва та вимогами євроінтеграції.

З огляду на зазначене, дисертаційне дослідження Вакуленка Віталія Леонідовича є актуальним і своєчасним, оскільки спрямоване на формування сучасної моделі регулювання аграрного ринку, здатної забезпечити продовольчу стійкість України та створити інституційні передумови для її повноцінного входження до Європейського Союзу.

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, викладених у дисертації. Дисертаційне дослідження вирізняється чіткою логікою побудови, послідовністю викладення матеріалу та належним рівнем

аргументованості сформульованих висновків і практичних рекомендацій. Робота характеризується комплексним опрацюванням значного обсягу наукових джерел, що дозволило автору сформувати цілісне уявлення про досліджувану проблематику та забезпечити належний рівень наукового обґрунтування отриманих результатів.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень та запропонованих рекомендацій забезпечується використанням широкої інформаційної бази, яка охоплює наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, нормативно-правові акти, офіційні статистичні матеріали, дані відкритих інформаційних ресурсів, а також аналітичні матеріали міжнародних організацій, зокрема Організації Об'єднаних Націй, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO) та Європейського Союзу. Зазначена джерельна база створила необхідні передумови для підтвердження наукових гіпотез автора та забезпечила належний рівень вирішення поставлених теоретичних і прикладних завдань.

Достовірність отриманих результатів також підтверджується застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема методів наукового аналізу, узагальнення, порівняння, статистичної обробки даних, емпіричних підходів, а також економіко-математичного моделювання, що дозволило здійснити об'єктивну оцінку стану та тенденцій забезпечення продовольчої безпеки.

Мета дисертаційного дослідження є узгодженою з його темою та спрямована на поглиблення наукових підходів до державного регулювання аграрного ринку в умовах забезпечення продовольчої безпеки. Визначені об'єкт і предмет дослідження знайшли належне відображення у структурі та змісті роботи, що свідчить про системний і комплексний характер проведеного наукового дослідження. Робота має як теоретичне, так і практичне значення, оскільки спрямована на розвиток наукових засад регулювання аграрного сектору та вдосконалення методичних підходів до оцінювання рівня продовольчої безпеки в умовах сучасних економічних і геополітичних трансформацій.

Достовірність і наукова цінність отриманих результатів підтверджується їх апробацією у наукових публікаціях автора, опублікованих у фахових виданнях, а також представленням і обговоренням основних положень дослідження на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Опубліковані праці відображають особистий внесок здобувача у розв'язання актуальних теоретичних і прикладних проблем функціонування аграрного ринку та забезпечення продовольчої безпеки.

Тож, зміст дисертації, її структурна побудова, логіка викладення матеріалу та сформульовані наукові положення повною мірою відповідають визначеній темі, меті та завданням дослідження. Висновки та практичні рекомендації є обґрунтованими, логічно випливають із результатів проведеного автором дослідження та базуються на всебічному аналізі широкого кола наукових і інформаційних джерел.

3. Наукова новизна дисертаційного дослідження та достовірність отриманих результатів. У дисертаційній роботі особливу увагу зосереджено на комплексному вирішенні проблем підвищення ефективності функціонування

аграрного ринку з метою забезпечення продовольчої безпеки України в умовах воєнного стану. Саме тому в межах дослідження було запропоновано механізми регулювання аграрного ринку, які дозволяють оцінювати як фізичну, так і економічну доступність харчових продуктів для населення України, враховуючи регіональні особливості, соціально-економічні диспропорції та загрози, спричинені бойовими діями. Це дає змогу не лише системно аналізувати стан продовольчої безпеки, а й формувати практичні інструменти для державних органів і сільськогосподарських підприємств щодо планування та оперативного реагування на нестійкі ринкові умови.

Особливу увагу було приділено визначенню взаємозв'язку між рівнем прожиткового мінімуму, мінімальною та середньою заробітними платами та динамікою вартості продовольчого кошика. Даний підхід дозволив виявити структурні диспропорції в системі соціально-економічного забезпечення населення та сформулювати практичні рекомендації для удосконалення державних механізмів підтримки продовольчої безпеки. Першочергово було проаналізовано платоспроможність громадян відповідно до фактичних цін продовольчого кошика, котрий наразі є законодавчо затвердженим.

Не менш важливим результатом дослідження стало удосконалення інституційного інструментарію державного регулювання ринку. В роботі запропоновано розширити повноваження Державного аграрного реєстру та інтегрувати його на основі блокчейн-технологій, штучного інтелекту і Інтернету речей. Така платформа об'єднує всіх ключових учасників ринку, починаючи від виробників, споживачів, державні органи, фінансові установи, логістичні компанії, наукові установи та міжнародних партнерів. Вона створює прозору, ефективну та сучасну систему, яка підвищує ефективність аграрного виробництва та сприяє інтеграції українських виробників сільськогосподарської продукції у глобальні ланцюги постачання.

Не менш важливий напрямок дослідження стосується методики регулювання економічної доступності продуктів харчування та саморегулювання ринку. На відміну від існуючих механізмів, запропонований підхід комплексно враховує логістичні, воєнні та фінансові ризики. Даний комплексний підхід дає змогу ефективно планувати регуляторні заходи та підвищує стійкість аграрного сектору до зовнішніх і внутрішніх викликів.

Окремий блок дослідження стосувався системи управління запасами продовольством, яка передбачає формування місцевих резервів відповідно до норм законодавства та специфіки громад, з використанням автоматизованих програмних засобів для планування та прогнозування у режимі реального часу. Це дозволяє не лише оперативно реагувати на зміни ситуації, а й забезпечує стабільність продовольчої системи в умовах війни.

Теоретично важливим в роботі є наведене поняття «продовольча безпека в умовах воєнного стану». Воно охоплює економічні, соціальні та гуманітарні аспекти – починаючи від боротьби з голодом до зменшення соціальної нерівності та подолання наслідків війни. У межах цієї нової парадигми автором наголошено на необхідність посилення самозабезпечення та організації імпортозаміщення як ключових елементів стабільного забезпечення населення продовольством. Практичним результатом роботи є також доповнення переліку ключових індикаторів продовольчої безпеки показником «стійкості органічного

аграрного виробництва», що дозволяє оцінювати здатність підприємств адаптувати виробництво до змінних умов, підтримувати довгострокову ефективність та біорізноманіття, дотримуючись соціальної відповідальності.

У підсумку, отримані результати поєднують теоретичну глибину та практичну значущість, підтверджуються широким аналізом статистичних даних та критичним переосмисленням наукових джерел. Вони можуть бути використані для вдосконалення стратегічного управління аграрним сектором та забезпечення ефективного функціонування продовольчої системи України в умовах воєнного стану.

4. Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих наукових працях. Автором Віталієм Вакуленком на основі проведеного дисертаційного дослідження опубліковано 63 наукові праці, з яких 5 статей у періодичних наукових виданнях, включених до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України та/або у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 31 стаття у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 14 тез наукових доповідей. Нормативні вимоги щодо необхідної кількості наукових публікацій у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних, автором дотримано.

5. Ідентичність змісту реферату та дисертації. Зміст реферату повністю висвітлює основні положення дисертаційного дослідження. У ньому відображені всі елементи наукової новизни, отримані автором у ході дослідження шляхом використання сукупності загальнонаукових і спеціальних методів, в тому числі методів системного аналізу, регресійного моделювання, тощо. У рефераті представлені наукові результати, що отримані вперше, удосконалені результати, а також результати, що є підсумком критичного переосмислення існуючих наукових напрацювань як українських, так і зарубіжних науковців.

6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження Віталія Леонідовича Вакуленка є самостійною науковою роботою, в якій представлені чітко обґрунтовані результати, логічно сформульовані висновки та практичні рекомендації для подальшого використання у сфері регулювання аграрного ринку. У роботі належним чином використані ідеї, результати та матеріали інших авторів із посиланням на відповідні джерела, що підтверджує коректне цитування та академічну доброчесність. Жодних випадків привласнення чужих наукових здобутків, ідей або розробок без належного оформлення цитування у дисертації не виявлено. Таким чином, робота В.Л. Вакуленка відповідає вимогам академічної етики та стандартам наукової достовірності, а її зміст і форма свідчать про високий рівень самостійності та наукової зрілості автора.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційного дослідження. Аналіз змісту дисертації дає підстави стверджувати, що поставлені в роботі завдання загалом виконано, визначену мету дослідження досягнуто, а отримані результати дозволяють надати роботі позитивну загальну оцінку. Водночас окремі положення дисертаційного дослідження мають дискусійний характер, потребують подальшого наукового осмислення та

можуть слугувати підґрунтям для розвитку подальших досліджень, а також зумовлюють наявність окремих зауважень.

Водночас у контексті дослідження проблем продовольчої безпеки доцільно було б більш ґрунтовно розглянути питання продовольчого забезпечення населення крізь призму ризиків продовольчої незабезпеченості та проявів прихованого голоду. У роботі детально проаналізовано показники економічної доступності продуктів харчування, зокрема через співвідношення витрат домогосподарств на харчування та їх загальних витрат, однак дискусійним залишається питання комплексної оцінки наслідків зростання частки витрат на харчування для різних соціально-економічних груп населення.

Разом з тим, вищезазначені зауваження мають уточнюючий характер і не змінюють високої наукової цінності роботи, не впливаючи на загальну позитивну оцінку результатів дисертаційного дослідження та його значущість.

Загальний висновок. Дисертація «Регулювання аграрного ринку в умовах забезпечення продовольчої безпеки України» є самостійною, логічно структурованою та завершеною науковою роботою, що вирізняється високим рівнем теоретичної глибини, методологічної чіткості та практичної значущості. Робота виконана на високому науковому рівні. Зміст дисертації відповідає чинним нормативним вимогам щодо оформлення наукових робіт, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог про оформлення дисертацій», відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 року. Автор дисертації Віталій Леонідович Вакуленко заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, оскільки виконана ним робота містить повний комплекс науково обґрунтованих рішень, що сприяють розвитку науки та практики щодо регулювання аграрного ринку України в умовах воєнного стану.

Опонент
завідувач кафедри маркетингу,
підприємництва і торгівлі
Одеського національного
технологічного університету
Міністерства освіти і науки України,
доктор економічних наук, професор **Володимир ЛАГОДІЄНКО**

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
Н. В. ДОЦЕНКО
02071062